

1972

Megyei művészeti díj, 1972: Dr. Kálmán Lajos*

Úgy vélem, hogy dr. Kálmán Lajost, a Kecskeméti Óvónőképző Intézet szakcsoportvezető tanárát szerte a megyében jól ismerik. Huszonöt év alatt sokfelé megfordult népzene gyűjtőként, kórusvezetőként. Egy központi gondolat, törekvés köré csoportosuló, mégis szerteágazó munkássága negyedszázada szerves része Kecskemét, a megye kulturális és zenei életének. Tanítónők, majd óvónők százai tanulták vezetésével az éneklés és a zenei nevelés miértjét és módszereit, ismerkedtek az éneklés örömeivel. Népzene gyűjtői és kutatói munkássága megbecsült és ismert a legkiválóbb szakmai körökben is. Iskolában és azon kívül is szívügye a népi kultúra, a népzene életbentartása, terjesztése. Itt van tehát a központi cél, feladat és szenvedély: a népzene. A sokoldalúságot pedig a tudományos munka, a pedagógiai tevékenység és a művészi – alkotói és előadói – feladatok jelentik.

Pályakezdésére így emlékezik:

– 1941-ben a budapesti egyetem bölcsészkarán történelmet és földrajzot tanultam. Közben a Zeneművészeti Főiskolán Zalánfy Aladár orgonista növendéke voltam. A néprajzi intézet akkori vezetőjének, Viski Károlynak sokat köszönhetek. A legnagyobb indítást azonban mégis Márkus Istvántól és Járdányi Páltól kaptam. Járdányi volt az, aki magával vitt népzene gyűjtő útjaira, mert látta néprajzi és zenei érdeklődésemet. Ezeken az utakon felbuzdulva kezdtem aztán szülőfalumban. Szabadszálláson magam is népdalokat gyűjteni. Amikor 1947-ben (még az énektanári és karvezetői oklevelet is megszerezve) Kecskemétre kerültem, egyre többször figyeltem fel a vidéki tanítónőjelöltek népdaléneklésére, az általuk előadott változatokra. Ezek a tapasztalatok ébresztettek rá arra, hogy él még a népdal ezen a környéken, a Kiskunságban is. Ha a nyilvános szórakozóhelyekről ki is szorul, itt-ott még a „padkaporos” bálokban nagyjából a régi természetes életét éli. Két hete, hogy Lakiteleken győződhettem meg erről.

Külön fel kellett figyelnem a citerásokra: Nyárlőrincen, Kerekegyházán, Szabadszálláson (az utóbbi két helyen még a tsz-elnökök is kiváló művelői a citerajátéknak). Akár hangszeres, akár énekes népzene: úgy tapasztaltam jellegzetesen pásztori művészet. Érdemes a gyűjtésre és rendszerezésre.

* Petőfi Népe, 1972. 11. 19., 7. o.

Dr. Kálmán Lajos eddig mintegy ezer népdalt gyűjtött össze Kecskeméten és környékén. Fontosnak tartotta azonban, hogy megismerve a korábbi gyűjtéseket (Vásárhelyi Zoltánét, Vargyas Lajos és Lajtha László anyagát) most már a típusok és variánsok után kutasson.

Így tárult fel előtte egy jellegzetes alföldi típus. Eddig sajnos nem került nyomtatásban nyilvánosság elé ez az anyag. Fontos része volt azonban Kálmán Lajos Kecskemét néprajzáról szóló 1965-ben készült doktori disszertációjának. Egy korábbi összeállítás, amelyet Bárdos Lajos elismeréssel lektorált, kiadói gondok miatt nem jelenhetett meg. Így másként kellett terjeszteni ezeket a dalokat: népdalcsokok formájában kerültek az iskolai kórusok és az amatőr együttesek műsorára. Olykor hangulatos zongorakísérettel, stílusos feldolgozásban.

– Kodállal együtt vallom – mondja Kálmán Lajos –, hogy a népdalra kell „a ruha” mely pótolhatja az elvesztett mezőt, eredeti környezetet. A nótás kíséret és előadási mód ellen azonban örökké harcolni kell. Az lenne a jó, ha Kodály nagyszerű Magyar népzene című sorozatát minél többen használnák. A magam feldolgozásaiban is Kodály a példaképem. Szeretném a népdalról való mondandómat ezekbe a kíséretetekbe beleplántálni. Bartók művészetét is egy népdalfeldolgozással, a Falun című ciklussal tudtam legközelebb vinni kórusom tagjaihoz. Kodály elgondolását szeretném megvalósítani: a népdal szépségeivel megállítani a rohanó embereket, hogy erőt gyűjtsenek, felfrissüljenek lélekben is. Ez lehet a legszebb hivatása a mai „igricnek” népdaltanítónak.

Kórusvezetésben sokat tanultam Nemesszeghy Lajostól. Ma is az a törekvésem, mint neki volt, hogy ezekben a művekben és a népzeneben fellelhető szépséget és kultikumot megszólaltassam, közel vigyem a mai emberekhez.